

تحركات جدید داعش در آستانه ورود به دوره «پساموصل»

فرزاد پورسعید *

اشاره:

در فروردین ماه، گروه تروریستی داعش، ویدئویی منتشر نمود و در آن جمهوری اسلامی ایران را به حملات نظامی و تروریستی تهدید کرد. نوشتار حاضر به تحلیل محتوا و اهداف این تهدید تروریستی و دیگر کنش‌های تروریستی داعش در یک ماه اخیر می‌پردازد و آن‌ها را به مثابه نشانه‌هایی از ورود داعش به مرحله بی‌سرزمینی یا «پساموصل» ارزیابی می‌کند.

مقدمه

در فروردین ماه شاهد افزایش حملات و تهدیدات تروریستی داعش در اقصی نقاط جهان به ویژه در شهرهای اروپایی بودیم. نوشتار حاضر به تشریح و تبیین این تهدیدها و حملات، به ویژه تهدید ویدئویی داعش علیه جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد و این موارد را عمدتاً به دلیل قرار گرفتن داعش در آستانه مرحله قلمروزدایی و به یک معنا، دوره «پساموصل» می‌داند که همراه با تغییراتی در تاکتیک‌ها و راهبردهای داعش در این دوره جدید است.

تهدید ویدئویی علیه جمهوری اسلامی ایران

گروه تروریستی - تکفیری «داعش» روز یکشنبه شش فروردین با انتشار ویدئویی به زبان فارسی، رسماً جمهوری اسلامی ایران را تهدید کرد. در این ویدئو که «سرزمین فارس، از دیروز تا امروز» نام دارد، داعش

از روش‌های همیشگی خود برای ایجاد رعب و وحشت در میان دشمنانش، اثبات وجود خود، توجیه کردن و مشروعیت بخشیدن به جنایت‌های خود و همچنین سربازگیری استفاده کرده است. این ویدئو که ۳۶ دقیقه است، بر روی شبکه‌های اجتماعی «دولت اسلامی» در استان دیاله عراق منتشر شده است. داعش در این ویدئو که مخاطب آن اهل سنت ایران و سپس اکثریت شیعه است، سه تصویر مشخص را از جمهوری اسلامی ارائه می‌دهد که عبارتند از: - جمهوری اسلامی، ادامه نظام سیاسی صفویه است که دین تاریخی ایرانیان، یعنی مذهب اهل سنت را کنار گذاشت و به جای آن دین رافضی یا تشیع را بر ایران حاکم کرد؛

- جمهوری اسلامی ایران همچون پادشاهی صفویه، به رغم ژست‌های ضدیهود و ضدصلیبی، با صلیبیون و مجوس علیه اسلام واقعی متحد و هم‌دست شده و جنگ در عراق و همچنین برجام، نمونه‌هایی از این واقعیت هستند؛

- اهل سنت ایران در این کشور تحت سیطره شیعه است و تحت ظلم و ستم و تبعیض آن قرار دارد و به اصطلاح «سنی کشی» در این رژیم نیز همچون صفویه رواج دارد.

داعش از این سه مقدمه نتیجه می‌گیرد که نخست اهل سنت ایران می‌بایست علیه جمهوری اسلامی ایران قیام و جهاد کنند و در غیر این صورت، به مانند افرادی چون مولوی عبدالحمید، سازش کارند

* عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات راهبردی

و دوم جمهوری اسلامی و تشیع ساکن در ایران می‌بایست در انتظار حملات سهمگین داعش و ویرانی و نابودی باشند.

این اولین ویدئوی رسمی منتشر شده به داعش علیه جمهوری اسلامی است که در آن سه نفر سخن می‌گویند که هر یک از آنها نماینده یکی از قومیت‌ها در ایران است. فرد اول موسوم به «ابوفاروق الفارسی» نماینده فارس‌زبان‌ها، فرد دوم موسوم به «ابومجاهد البلوشی» نماینده قوم بلوچ و فرد سوم موسوم به «ابوسعده الاحوازی» نماینده هم‌وطنان عرب‌زبان است. این ویدئو با بیان «وقایع تاریخی» ایران قبل از اسلام شروع می‌شود، زمانی که به گفته راوی ویدئو «ایرانیان زندگی توأم با کفر و شرک و گمراهی داشتند». با این حال خداوند نور ایمان را به قلب فردی از میان ایرانیان به نام سلمان انداخت و او از نزدیکان پیامبر اسلام شد. در ادامه ویدئو از فتح ایران به دست مسلمانان سخن گفته می‌شود و اینکه ایران به مدت نه قرن مسلمان ماند تا اینکه اسماعیل صفوی «دولتی بر دو اساس بنا نهاد: دین رافضی [مذهب تشیع] و عرق فارسی». بدین سان، به گفته راوی، ایران و مناطقی از عراق «به نابودی کشیده شدند». با بیان این مسائل راوی به دنبال آن است که بگوید همچنان که از «ایران کافر» پیش از اسلام شخصی چون سلمان فارسی برخاست، اکنون نیز سلمان‌های فارسی جدیدی می‌توانند از «ایران رافضی» معاصر برخیزند. از اینجا است که در ادامه، اهل سنت دعوت به قیام می‌شوند. همچنین، داعش همواره از نابرابری‌های اجتماعی و سیاسی برای پیشبرد اهداف خود بهره برده است. مظلومیت اهل سنت در عراق و سوریه همیشه در گفتمان داعش حضور داشته است. این بار نیز در این ویدئوی فارسی که خطاب به ایرانیان ساخته شده، از ادعای مظلومیت اهل سنت در ایران به عنوان دلیلی برای توجیه خشونت استفاده می‌شود. در جایی از این ویدئو تصاویر اعدام افرادی که به ظاهر اهل سنت هستند دیده می‌شود، و همچنین تصاویر جمعی از مردان در جایی که به ظاهر زندان است که با دست‌ها گره زده و به شیوه اهل سنت در حال نماز خواندن هستند نمایش داده می‌شود.

در عین حال، داعش از موضع ضعف با مخاطبان خود صحبت نمی‌کند بلکه با به تصویر کشیدن چهره‌ای قدرتمند از خود تلاش می‌کند راه حلی برای مظلومیت مسلمانان ارائه دهد؛ راه حلی که برای جذب نیرو و به خصوص در میان جوانان بسیار مؤثر بوده است. داعش در جنگ تبلیغاتی حساب شده و با به رخ کشیدن توانایی‌های جنگی خود به همراه قساوت و توحش غیرقابل وصف، باعث ایجاد رعب

و وحشت در میان نیروهای عراقی شد و این خود یکی از دلایل فروپاشی این نیروها در مقابل داعش در تابستان ۲۰۱۴ بود. اگرچه این تاکتیک تبلیغاتی داعش تأثیر گذشته را ندارد و افسانه شکست‌ناپذیری داعش مدت‌هاست از ذهن‌ها محو شده ولی این گروه در این ویدئو همچنان به این روش متوسل می‌شود. در این ویدئو، ۱۶ مرد نقاب‌پوش مسلح که ادعا می‌شود ایرانی هستند و خود را گردان سلمان فارسی معرفی کرده و به تصاویر رهبران و مسئولان بلندپایه جمهوری اسلامی شلیک می‌کنند. البته کارگردانی این صحنه (و کل این ویدئو) در مقایسه با ویدئوهای داعش که در سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ منتشر می‌شد، بسیار ضعیف است. یکی دیگر از راه کارهای داعش برای توجیه کارهای خود، خائن نشان دادن دشمن است و چه راه کاری در این زمینه بهتر از ادعای ارتباط دشمن با اسرائیل و آمریکا. این راه کار نیز فقط مختص داعش نیست. در این ویدئو از جمله رویکرد مسالمت‌جویانه جمهوری اسلامی نسبت به یهودیان محکوم شده است. گزارش گر این ویدئو مدعی می‌شود که جمهوری اسلامی با طرح شعارهای ضداسرائیلی و ضدآمریکایی بر آن است تا سنی‌ها را بفریبد. این در حالی است که یهودیان تحت حمایت دولت در کمال امنیت در ایران زندگی می‌کنند و حتی از مراکز مذهبی خود در شهرهای تهران و اصفهان برخوردارند.^۱ یکی از ارکان گفتمان داعش در طول این سال‌ها همکاری ایرانیان، شیعیان، کردها و غیره با اسرائیل و آمریکا بوده است. در این ویدئو نیز این اتهام تکرار می‌شود و ادعا می‌شود که شعارهای ایران

۱. گروه‌های مختلفی در خاورمیانه برای نامشروع جلوه‌دادن رقیبان و دشمنان خود به یهودیان مقیم ایران، انگ نوکری صهیونیسم جهانی و آمریکا را می‌زنند.

تنها دولت مردان ایران بلکه کل جمعیت شیعه در ایران تهدید به قتل می‌شوند. «روافض مجوس تسلیم نمی‌شوند مگر با خشم فشنگ‌ها و امواج حاصل از ماشین‌های بمب‌گذاری شده و ترکش‌های برخاسته از مین‌های کنار جاده‌ای». در پایان این ویدئوی تبلیغاتی یکی از پیکارجویان داعش وعده فتح و سنی کردن ایران را می‌دهد.

مصر

در روز یکشنبه ۲۰ فروردین، انفجاری در کلیسای «مارجرچیس» در شهر «طنطا» مرکز استان «الغریبه» در شمال قاهره به وقوع پیوست. چند ساعت پس از انفجار طنطا، انفجار دوم، کلیسای «مرقسیه» در شهر اسکندریه را هدف گرفت که دست کم ۱۱ کشته و ۳۵ مجروح بر جای گذاشت. گروه موسوم به دولت اسلامی (داعش) مسئولیت این انفجارها را بر عهده گرفت. گزارش‌ها حاکی از آن است که بر اثر انفجار اول، دست کم ۳۰ نفر کشته و ۷۱ نفر مجروح شده‌اند. به گزارش تلویزیون دولتی مصر، در اسکندریه هم یک بمب‌گذار انتحاری سعی کرد وارد کلیسای مرقص قدیس شود اما یک مأمور پلیس مانع او شد. شخص حمله‌کننده نیز خود را منفجر می‌کند و مأمور پلیس همراه با او کشته می‌شود. ظاهراً هدف حمله به کلیسای جامع قدیس مرقص در اسکندریه، پاپ تواضروس دوم، رهبر قبطی‌های مصر بوده که جان سالم به در برده است. این انفجارها در حالی رخ داده که مسیحیان مصر در حال برگزاری جشن «عید سباسب» یا «عید شعانین» از اعیاد مسیحی بودند.

لندن

حدود ساعت هفت و سی دقیقه چهارشنبه دوم فروردین صدای چندین شلیک در لندن و در مکان‌هایی خارج از ساختمان پارلمان انگلیس و روی پل «وست‌مینستر» لندن شنیده شد. گزارش‌ها حاکی از آن بود که مهاجم با خودروی اجاره‌ای خود که یک هیوندا شاسی بلند بوده، وارد پیاده‌روی پل وست‌مینستر، در نزدیکی ساختمان پارلمان در مرکز لندن شد و پس از کشته و زخمی کردن عابرنانی که از ملیت‌های گوناگون بودند، با چاقو به یک افسر پلیس در برابر ساختمان پارلمان حمله کرد و جان او را گرفت و خود نیز به ضرب گلوله نیروهای امنیتی از پا درآمد. بر اساس گزارش‌های منتشر شده، تعداد کشته‌شدگان این حادثه تروریستی پنج نفر است که مهاجم هم جزو همان کشته‌شدگان است و زخمی‌شدگان دست

بر ضد اسرائیل و آمریکا فریبی بیش نیست: «برای فریب اهل سنت، حکومت رافضی شعارهای دشمنانه و شیطنت‌زا علیه یهود و آمریکا سر داد». همکاری ایران با گروه‌ها و شخصیت‌های مختلف فلسطینی همچون یاسر عرفات و گروه حماس نیز به ادعای داعش نه در جهت دشمنی با اسرائیل که برای کمک به بقای آن بوده است. از سوی دیگر این حقیقت که ایران و آمریکا هر دو در عراق در حال جنگ با داعش هستند، به عنوان دلیلی برای هم‌پیمانی این دو کشور مطرح می‌شود. داعش در این ویدئو می‌گوید که حکومت ایران همیشه در حال کشتار اهل سنت است و اهل سنت باید برای احقاق حقوق خود فرصت را از دست ندهند و با جمع‌آوری سلاح، انبار و توزیع آن علیه حکومت ایران وارد اقدام مسلحانه شوند. این گروه تروریستی با به نمایش گذاشتن تصاویری از نمایندگان اقلیت‌های دینی و مذهبی در مجلس شورای اسلامی و حتی علمای اهل سنت در ایران، همچون مولوی عبدالحمید، آنان را کافر و مرتد توصیف می‌کند که در حال همکاری با «حکومت رافضی ایران» هستند. داعش در این ویدئو مدعی می‌شود که حکومت ایران حقوق اهل سنت را نادیده گرفته و اهل سنت باید برای احقاق حقوق خود فرصت را از دست ندهند و با جمع‌آوری سلاح، انبار و توزیع آن علیه حکومت ایران وارد قیام مسلحانه شوند. در این ویدئو، صحنه‌هایی مربوط به سربردن چند سرباز اسیر شیعه‌مذهب نیز نشان داده می‌شوند. مرد دیگری در این ویدئو اعلام می‌کند که «ما ایران را مجدداً تصرف خواهیم کرد و تسنن را در این کشور احیا می‌کنیم». در این ویدئو نه

عمره وارد این کشور شد اما مقامات سعودی رفتار شبهه‌برانگیزی از او مشاهده نکردند.

سن پترزبورگ

روز دوشنبه ۱۴ فروردین، انفجار مهیبی در مترو سن پترزبورگ رخ داد که در آن ۱۴ نفر کشته و حداقل ۴۵ نفر زخمی شدند. همچنین، در بازرسی‌های پلیس امنیتی روسیه یک بمب آماده انفجار نیز کشف شد. این حادثه تروریستی در حالی رخ داد که در همان روز ولادیمیر پوتین، رئیس جمهوری روسیه در این شهر حضور یافته بود تا در آنجا با الکساندر لو کاشنکو، همتای بلاروس خود دیدار و گفتگو کند. بعد از این حمله تروریستی تغییری در برنامه دیدار سران دو کشور صورت نگرفت ولی پوتین در آغاز مذاکراتش اظهاراتی در این رابطه داشت و بعد از این دیدار نیز از محل وقوع حادثه بازدید کرد. سن پترزبورگ شهری آرام و زیباست که یکی از نقاط دیدنی و گردش‌گری روسیه به شمار می‌آید، هرچند در این هنگام سال به سبب سرما و هوای گرفته بازدیدکننده خارجی ندارد ولی به تنهایی با بیش از پنج میلیون نفر جمعیت، نبض اقتصادی و تجارت و فرهنگ روسیه در آن می‌تپد. ناامنی در شبکه حمل و نقل به ویژه متروی آن که برخی ایستگاه‌های آن عمیق‌ترین ایستگاه‌های مترو در جهان است، موجب بروز احساس ناامنی در شبکه مترو می‌شود که می‌تواند حیات اقتصادی شهر را مختل کند. در نهایت اعلام شد یک شهروند قرقیزی به نام اکبر جون دجالیلوف متولد ۱۹۹۵ عامل اصلی این حمله انتحاری بوده است. وی ۲۲ ساله اهل قرقیزستان بوده و در روسیه زندگی می‌کرد. در آغاز حضور نظامی روسیه در سوریه یکی از اهداف

کم ۴۰ نفر بوده‌اند. یک افسر پلیس، سه غیرنظامی و یکی از ضاربان حادثه کشته شده‌اند. تعدادی دانش‌آموز فرانسوی، دو رومانیایی و تعدادی توریست کره جنوبی هم در میان زخمی‌شدگان وجود دارد. پلیس متروپلیتن لندن اعلام کرده مهاجم خالد مسعود متولد منطقه «کنت» انگلیس بوده است. این مرد ۵۲ ساله که پیش از این تحت اسامی مستعار شناخته می‌شد، تحت تحقیقات جاری پلیس قرار نداشته است. در این بیانیه عنوان شده که پلیس انگلیس هیچ آگاهی قبلی از اینکه خالد مسعود نیت حملات تروریستی داشته، در دست نداشت. پلیس متروپلیتن لندن همچنین در این بیانیه عنوان کرد این فرد قبلاً هم محکومیت‌هایی در ارتباط با تعرض و مالکیت سلاح داشت اما هیچگاه به جرایم تروریستی محکوم نشده بود.

به گفته پلیس لندن، نخستین جرم خالد مسعود در سال ۱۹۸۳ میلادی به اتهام عملیات جنایی ثبت شده و آخرین جرمش در دسامبر سال ۲۰۱۳ میلادی به اتهام حمل چاقو بوده است. با این حال وی تا کنون متهم به عملیات تروریستی نبوده است. به گفته منابع انگلیسی اگرچه خالد مسعود متولد منطقه کنت در جنوب انگلیس است اما در سال‌های اخیر در منطقه میدلندز غربی که شهر بیرمنگام در آنجا واقع است، زندگی می‌کرده است. این منابع عنوان کردند که خالد مسعود پیشتر معلم بوده است.

گروه تروریستی داعش همچنین مسئولیت حمله تروریستی در لندن را بر عهده گرفت. در توثیتی که در تارنمای خبرگزاری اعماق وابسته به گروه تروریستی داعش منتشر شد، آمده است: «سرباز «دولت اسلامی» عملیاتی در پاسخ به فراخوان صورت گرفته برای هدف قرار دادن مردم دولت‌های ائتلاف (بین‌المللی علیه داعش) صورت داده است.» مارک رولی، فرمانده عملیات ضد تروریسم پلیس شهری لندن درباره تحقیق در دست انجام گفت: «همچنان بر این عقیده هستیم و ادامه تحقیق ما هم بر آن صحنه می‌گذارد که فرد مهاجم به تنهایی و تحت تأثیر تروریسم بین‌المللی اقدام کرده است.» دلیلی تلگراف نیز روز جمعه با انتشار تصویر عامل این حمله تروریستی نوشت نام واقعی مهاجم «آدریان راسل آجاو» بوده که پس از مسلمان شدن، نام خود را تغییر داده است. وی پدر سه فرزند است. سفارت عربستان سعودی در لندن نیز اعلام کرد خالد مسعود، متهم حمله تروریستی لندن، در سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹ به عنوان معلم زبان در عربستان فعالیت داشته است. سفارت‌خانه عربستان در لندن همچنین اعلام کرد خالد مسعود در سال ۲۰۱۵ برای انجام مناسک

نفر و زخمی شدن پانزده نفر شد؛ اقدامی که با توجه به تشابه به حملات تروریستی در فرانسه و انگلیس، منجر به اعلام وضعیت فوق‌العاده در استکهلم شد و در همین راستا، اماکن عمومی پرجمعیت در این شهر تعطیل شد و پلیس تلاش کرد معابر عمومی را از جمعیت تخلیه کند. هویت هر چهار قربانی این حادثه تروریستی مشخص شده است. دو نفر از قربانیان شهروندان سوئد هستند. یک بریتانیایی و یک بلژیکی نیز در این حادثه کشته شده‌اند. یکی از قربانیان سوئدی، دختر ۱۱ ساله‌ای بوده که در راه بازگشت از مدرسه در این حادثه تروریستی جان باخته است. آندرس تورنبرگ، یکی از مقامات عالی‌رتبه امنیتی سوئد تأیید کرده که یک مرد ۳۹ ساله از بک تبار به نام رحمت عقیلف، در رابطه با این حادثه تروریستی دستگیر شده است. روزنامه سوئدی آفتون بلادت درباره این متهم نوشته است که او پدر چهار فرزند است. درباره این مرد هیچ اطلاعاتی رسمی منتشر نشده و دلیل پلیس از این امر حفظ اطلاعات مخفی درباره اوست. تنها نکته‌ای که اعلام شده این است که این مرد تا کنون سوءسابقه نداشته و خلافی مرتکب نشده است. وی در سال ۲۰۱۴ از کشور سوئد تقاضای پناهندگی کرده بود اما با تقاضایش موافقت نشده و او باید این کشور را ترک می‌کرد. مأموران پلیس سوئد به دنبال این فرد بودند زیرا او در مهلت تعیین شده خاک سوئد را ترک نکرده بود. به گفته پلیس سوئد این مرد به سازمان‌های افراط‌گرا همچون داعش علاقه‌مند بوده است.

پاریس

حوالی ساعت ۲۱ پنجشنبه ۳۱ فروردین، هم‌زمان با مناظره تلویزیونی کاندیداهای ریاست جمهوری فرانسه، یک مهاجم مسلح در خیابان شانزه لیزه پاریس خودروی پلیس را زیر رگبار گرفت. در این حمله یک مأمور پلیس جان باخت و یک مأمور دیگر نیز مجروح شد. فرد مهاجم نیز هدف قرار گرفت و کشته شد. خودروی فرد مهاجم نزدیک خودروی پلیس متوقف شد، سپس مهاجم از خودرو پیاده شده و به روی مأموران پلیس آتش گشود. مهاجم پس از حمله بدون خودرو قصد فرار داشته که هدف گلوله قرار می‌گیرد و کشته می‌شود. او به هنگام فرار به یک گردشگر نیز تیراندازی کرده که باعث مجروح شدن او شده است. بر اساس اطلاعات به دست آمده، مهاجم در این حمله به طور فردی عمل کرده است. خبرگزاری اعماق وابسته به داعش، مسئولیت تیراندازی خیابان شانزه لیزه را پذیرفت. در خبری که توسط داعش منتشر شد، عنوان شده که فرد مهاجم، یکی

حضور، سرکوب چچن‌ها و تروریست‌های قفقاز شمالی و آسیای مرکزی عنوان شد که حدود هفت هزار نفر تخمین زده شده است. آنان اکنون برخی از فعالان چچنی را در بیرون از مرزهای قفقاز شمالی تشکیل می‌دهند که در جریان قیام مردم چچن بعد از فروپاشی شوروی علیه دولت مرکزی روسیه قیام کردند و عملیات تروریستی بسیاری انجام دادند که معروف‌ترین آن‌ها شامیل باسایف بود.

روز جمعه یکم اردیبهشت نیز سرویس امنیت فدرال روسیه اعلام کرد یک مهاجم با ورود به یکی از دفاتر این سازمان در شهر «خاباروفسک» در شرق روسیه، یک افسر امنیتی و یک مراجعه‌کننده را به قتل رساند و فرد مهاجم نیز کشته شد. یک شهروند خارجی نیز که در این دفتر حضور داشته، زخمی شده است. پایگاه اینترنتی خبرگزاری اعماق، وابسته به داعش، اعلام کرد که مهاجم یکی از عناصر این گروه تروریستی بوده است. خبرگزاری ایتارتاس به نقل از یک مقام امنیتی گزارش داد که فرد مهاجم سابقه شرکت در یک گروه نئونازیستی را داشته است. خاباروفسک ۶۱۱ هزار نفر جمعیت دارد و مرکز استانی به همین نام در خاور دور روسیه است. در فروردین ماه نیز در جریان حمله افراد ناشناسی به مرکز گارد امنیت ملی روسیه در جمهوری چچن ۱۲ نفر کشته شدند. شش تن از کشته‌شدگان از کارکنان این مرکز بودند.

استکهلم

در جریان حمله روز جمعه ۱۸ فروردین در استکهلم، کامیونی با زیرگرفتن عابران در یک خیابان شلوغ در مرکز شهر و راندن به داخل یک فروشگاه موجب کشته شدن چهار

از پیکارگران این گروه تروریستی معروف به ابویوسف بلژیکی بوده است. این خبر سپس از سوی وزارت کشور بلژیک تکذیب شد. بر اساس خبری که خبرگزاری فرانسه منتشر کرد، مهاجم شهروند ۳۹ ساله فرانسوی به نام کریم شرفی است که مدتی طولانی زندان بوده و به دلیل تلاش برای کشتن سه مرد از جمله دو نیروی پلیس در سال ۲۰۰۱ به زندان افتاده بود. به گفته پلیس فرانسه، نامه‌ای دست‌نوشته در کنار جسد او پیدا شد که در آن از گروه دولت اسلامی (داعش) تمجید شده است. کاندیداهای انتخابات نسبت به این حمله واکنش نشان دادند. مارین لوپن و فرانسوا فیون، دو کاندیدای جناح راست تلاش کردند از این موضوع به سود خود استفاده کنند. آن‌ها و امانوئل ماکرون، کاندیدای مستقل، سخنرانی‌های کارزار انتخاباتی خود در روز جمعه را لغو کردند. از زمان حملات تروریستی سال ۲۰۱۵ در فرانسه وضعیت فوق‌العاده حاکم است و احتمال دارد این وضعیت باز هم تمدید شود. در دو سال گذشته در فرانسه بیش از ۲۳۰ نفر در حملات تروریستی جان خود را از دست داده‌اند.

اهداف داعش در دوره «پساموصل»

با آزادسازی تدریجی موصل از چنگ داعش توسط ارتش عراق، به تدریج فصل جدیدی از فعالیت‌های داعش و گروه‌های تکفیری مرتبط با داعش در منطقه آغاز شده که طلیعه آن را می‌توان در فعالیت‌های داعش در فروردین سال جاری مشاهده کرد. به بیان دیگر، ناکامی‌های داعش در حوزه قلمرو جغرافیایی‌اش در عراق و سوریه، این گروه تروریستی را در آستانه دوره جدیدی قرار داده که می‌توان آن را دوره پساموصل یا دوره سرزمین‌زدایی از خلافت خودخوانده داعش نامید که در آن بار دیگر از وضعیت یک دولت خودخوانده به گروه جنگ‌سالار یا به اصطلاح جهادی تنزل می‌کند. در این صورت پرسش مهم این است که داعش در شرایط کنونی وارد کدام فاز از فعالیت خود شده و در این فاز چه اهدافی را پیگیری می‌کند؟ در پاسخ باید گفت در این شرایط عمده هدف داعش، حفظ موقعیت خود در قبال مهم‌ترین رقیب راهبردی خود یعنی القاعده است. در واقع، داعش برای دستیابی به موقعیت هژمونیک در برابر دیگر گروه‌های جهادی و به ویژه در برابر سازمان تروریستی القاعده، نیاز به اعلام خلافت و تقاضا برای بیعت با آن در ابتدای مسیر فعالیت خود داشت. بن‌لادن کنش‌های تروریستی القاعده را مقدمه شکل‌گیری خلافتی می‌دانست که انتظار نداشت لزوماً در طول عمر خودش پدید بیاید. به بیان دیگر،

وی به اعلام خلافت در پایان مسیر می‌اندیشید. فواد حسین، روزنامه‌نگار اردنی که هم‌سلول ابومصعب الزرقاوی، رهبر القاعده عراق بود، در کتابی با عنوان «زرقاوی، نسل دوم القاعده» که حاصل گفتگوهای وی با سران القاعده است، به هفت مرحله طراحی‌شده از سوی القاعده اشاره می‌کند که در سال ۲۰۲۰ م به پایان می‌رسد و در آن زمان، القاعده امیدوار بود که پایان این دوره با برپایی خلافت همراه شود. در مقابل، داعش، استراتژی خود را برای جذب نیرو بر پایه اعلام خلافت بنا کرد. این استراتژی بر پایه تأکید بر دیدگاه‌های سلفی شکل گرفته بود. بر این اساس و مطابق با این آموزه‌ها، چنانچه در سرزمینی، خلافت اسلامی شکل گیرد و احکام خدا در آن جاری شود، دیگر مسلمانان که به بیان سید قطب در جامعه جاهلی زندگی می‌کنند، موظفند به آن سرزمین هجرت کرده و با خلیفه مسلمین بیعت نمایند. بنابراین، در صورت قلمروزدایی از داعش، این گروه دیگر مزیتی در قبال رقبایش، به ویژه القاعده نخواهد داشت و جذابیتش را نزد پیروان یا برای عضوگیری جدید، از دست می‌دهد. به همین دلیل است که ایاد علاوی، نخست‌وزیر اسبق عراق، در روز ۲۹ فروردین اعلام نمود که از منابع عراقی و منطقه‌ای مطلع خبرهایی را به دست آورده که نشان می‌دهد بین نمایندگان ابوبکر البغدادی و ایمن الظواہری رهبران داعش و القاعده مذاکراتی صورت گرفته و تشکیلات داعش در حال مذاکره با القاعده برای متحد شدن این دو گروه است. در این شرایط، به نظر می‌رسد داعش چهار تغییر مشخص را در دستور کار قرار داده است:

تغییر نخست، همچنانکه پیش‌بینی می‌شد، هدف قراردادن یا تهدید تروریستی

شیعیان منطقه و به ویژه جمهوری اسلامی ایران و همچنین، دیگر مذاهب غیر اهل سنت منطقه، همچون قبطیان مصر است تا از یک سو انتقام شکست‌های خود را در به اصطلاح سرزمین خلافت بگیرند و به احیای روانی اعضای خود همت گمارند و از سوی دیگر، نظر سلفی‌های تندرو در جهان اهل سنت را بیش از پیش به سوی خود جلب کنند و مانع ریزش آن‌ها از داعش شوند. هدف قرارداد روسیه نیز در همین چارچوب معنا می‌یابد و در مرتبه نخست نوعی انتقام‌گیری است و در نهایت، با هدف خروج نیروهای روسی از شامات صورت می‌گیرد. این سطح از تغییر همراه با کاهش حملات به کشورهای چون عربستان و ترکیه، سبب حمایت آن‌ها از بقای داعش می‌شود.

در چارچوب تغییر دوم، هم‌زمان با دوقطبی کردن جوامع به دو بخش طرفدار و ضد اسلام، استراتژی جهانی داعش این است که شرایط را برای نوعی جنگ آخرازمانی با غرب ایجاد کند. این مهم ممکن نمی‌شود مگر آنکه در غرب گروه‌های افراط‌گرای مسیحی و ملی‌گرایان دست راستی نژادپرست و ضد مهاجرین به قدرت برسند. به همین دلیل است که داعش در آستانه برگزاری انتخابات در فرانسه دست به حمله تروریستی به پاریس می‌زند و باز هم به همین دلیل است که بسیاری معتقدند بزرگترین برنده انتخابات ریاست جمهوری در آمریکا، داعش بوده است. بنابراین، در حال حاضر، داعش پیروان افراطی خود را برای حمله به هر هدف ممکن در سراسر جهان و به ویژه غرب تشویق می‌کند. در این چارچوب، داعش خود را برای حمله در هر زمان و مکانی آماده کرده و به جای دنبال کردن حملاتی

با مقیاس بزرگ به مانند آنچه القاعده در یازدهم سپتامبر انجام داد، به دنبال ایجاد ترس و اضطراب و ترویج خشونت در سراسر دنیا است. داعش به دنبال حمله بزرگ و جذاب نیست بلکه استراتژی آن ایجاد حملات متعدد در مکان‌ها و زمان‌های مختلف برای ایجاد جامعه دوقطبی اسلام‌گرا/ غیرمسلمان در غرب است تا به آن جنگ نهایی و سرنوشت‌ساز نزدیک‌تر شود. داعش می‌داند که حملات تروریستی موفق در غرب به ویژه با توجه به شرایط بحرانی مهاجرت در اروپا، جوامع غربی را علیه مهاجرین تحریک و بسیج خواهد کرد. با افزایش موج احزاب بومی‌گرا و ضد مهاجر، موانع ایجاد این دوقطبی در جامعه غربی رو به کاهش است.

تغییر سوم، گذار از سازمان‌یافتگی به بی‌سازمانی و تحركات انفرادی است و نتیجه منطقی تغییر دوم به شمار می‌رود. از همین روست که داعش در وضعیت جدید و در سطح تاکتیکی، بیش از پیش به سرمایه‌گذاری و تربیت و تحریک گرگ‌های تنها و به اصطلاح، خودتروریست‌ها روی آورده است. این پدیده که عمدتاً حاصل و پیامد فعالیت در شبکه‌های اجتماعی است، بدین معناست که فرد یا افرادی بدون وابستگی گروهی و تشکیلاتی و تحت تأثیر مطالب موجود در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی به سمت افراط‌گرایی گرایش پیدا می‌کنند و بدون حتی مراد خاصی با یکی از گروه‌های تکفیری، دست به اقدامات تروریستی می‌زنند. در سال‌های اخیر و به ویژه در فروردین سال جاری، موارد زیادی از این دست در سوئد، انگلیس، روسیه، آلمان، فرانسه و دیگر کشورهای غربی اتفاق افتاده و ممکن است در دیگر کشورها نیز روی دهد که در این صورت، پیش‌گیری از آن بسیار مشکل خواهد بود زیرا هیچ سطحی از ارتباطات سازمانی برای ردگیری و ردیابی عنصر تروریستی وجود نخواهد داشت. این تغییر نتیجه پیشرفت سازمان‌های اطلاعاتی غربی در شیوه‌های کنترل و مراقبت، به ویژه کنترل و مراقبت فنی و الکترونیکی است به گونه‌ای که به سرعت هر گونه ارتباطی را که مبنای آن برنامه‌ریزی برای انجام عملیات تروریستی باشد کشف و خنثی می‌کنند و تا کنون صدها عملیات تروریستی در غرب از همین طریق، ناکام مانده‌اند.

تغییر چهارم نیز نتیجه تغییر سوم است و در چارچوب آن، داعش در وضعیت جدید، در سطح تاکتیکی و در بعد سخت‌افزاری شاهد نوعی گذار و در واقع، بازگشت از تکنیک «کشتن از راه نزدیک» به «عملیات انتحاری» است. در واقع، داعش در مرحله استقرار در سرزمین خلافت، به تکنیک خاص «کشتن از راه نزدیک» روی آورده بود که دو

دلیل عمده داشت: دلیل نخست، وحشت‌انگیزی و رعب‌آفرینی بی‌حد و حصری است که این نوع از آدم‌کشی و ترور در پی دارد که شامل مواردی چون سربریدن، سوزاندن، غرق کردن، پرت کردن و مانند آن می‌شود که در بازنمایی رسانه‌ای دوچندان می‌گردد و مخاطب را در اندک زمانی در شوک فرو می‌برد. این همان تکنیکی است که در تهدید ویدئویی داعش علیه جمهوری اسلامی همچنان به چشم می‌خورد اما به نظر می‌رسد در دوره جدید دیگر کارایی پیشین را ندارد.

دلیل دوم نیز به ماهیت نامتقارن این نوع تکنیک در برابر تکنیک‌های پیشرفته در جنگ‌های نسل جدید غربی‌ها و به ویژه آمریکایی‌ها باز می‌گردد. در واقع، آمریکایی‌ها در مقوله تحول جنگ، تمام تلاش خود را می‌کنند تا از درگیری و جنگ تن‌به‌تن یا به بیان بهتر، جنگ از نزدیک، اجتناب و دوری کنند. از این رو، تکنیک اصلی آن‌ها در جنگ‌های جدید، کشتن از راه دور است که به ویژه از طریق پهپادها صورت می‌گیرد. داعش این پیشرفت جنگی را با انتخاب تکنیک کشتن از راه نزدیک، تبدیل به نقطه ضعف و پاشنه آشیل غرب و آمریکا کرده و موجبات عقب‌نشینی نیروی زمینی آمریکا را در برابر نیروهای داعش فراهم آورد. این تکنیک در وضعیت جدید بلاموضوع می‌شود و نیروهای داعش برای پیشبرد راهبرد خود در غرب از طریق گرگ‌های تنها، به تکنیک خاص سازمان‌هایی چون القاعده، یعنی عملیات انتحاری بازگشته‌اند. آنچه در فروردین ماه در غرب، روسیه و مصر اتفاق افتاد، در چارچوب همین تکنیک بود.

نتیجه‌گیری

نقطه‌گرهی ضداستراتژی داعش در دوره بی‌سرزمینی یا پساموصل، کشف و پیش‌گیری از عملیات گرگ‌های تنهاست که البته، چنانکه گفته شد، بسیار دشوار است. در این خصوص باید گفت حتی کشورهایی چون ایران نیز در معرض این تهدید هستند و البته به نظر می‌رسد جمهوری اسلامی و دستگاه‌های امنیتی آن تا کنون در مقابله با این پدیده، موفق‌تر از دیگران بوده‌اند. بر این اساس، به نظر می‌رسد مقابله مؤثر با پدیده گرگ‌های تنها نیازمند سه تمهید یا اقدام مشخص به لحاظ امنیتی و اطلاعاتی است. تمهید نخست، گسترش ابعاد اطلاعات انسانی در امر کنترل و مراقبت و شناسایی و تعقیب سوزده‌های بالقوه است. به بیان دیگر، اطلاعات فنی یا الکترونیکی صرف، در این مورد با شکست مواجه می‌شود و پیش‌گیری مؤثر نیازمند اتخاذ رویکرد یا رهیافت ترکیبی در امر مراقبت و جمع‌آوری است. تمهید دوم نیز گسترش تور جمع‌آوری و مراقبت فنی و الکترونیکی یا سایبری از

متهمان یا مظنونان تروریستی به متهمان و مجرمان اجتماعی است که به صورت بالقوه قابلیت تبدیل شدن به تروریست را دارند. همچنانکه در موارد حملات لندن، استکهلم و پاریس دیده می‌شود که مهاجمان هیچ‌گونه سابقه ارتباط با افراد و جریان‌های تروریستی را نداشتند اما همگی از پرونده‌هایی در حوزه مسائل اجتماعی یا جرایم اجتماعی برخوردار بودند. در واقع، یکی از راهبردهای پیش‌گیری در این حوزه، جلوگیری از تبدیل مجرم اجتماعی به مجرم امنیتی یا تروریست است. باید دانست که پتانسیل غافل‌گیرسازی گرگ‌های تنها بسیار بالاست و تنها با مراقبت دائم و ضابطه‌مند و حرفه‌ای می‌توان از این غافل‌گیری ممانعت نمود. ارتباطات با شبکه‌های ماهواره‌ای سلفی، ارتباطات با مدارس سلفی و وهابی، گشت و گذار در شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های اینترنتی سلفی و وهابی، هر کدام می‌توانند نشانه‌هایی در این حوزه باشند که اهمیت تجزیه و تحلیل و اقدام مقتضی را دارند.

در نهایت، اقدام و راهبرد دیگر در حوزه پیش‌گیری از عملیات گرگ‌های تنها، تقویت و تشویق برخی جریان‌ها و گروه‌های مشابه، اما خشونت‌پرهیز در مسیر تبلیغ، عضوگیری و جذب نیروی جریان‌های سلفی از لایه‌های مختلف جمعیتی اهل سنت است. در واقع، می‌بایست توری از جریان‌ها و حلقه‌های اسلام‌گرا پهن نمود که جوانان اهل سنت با انگیزه‌های روان‌شناختی و مذهبی مختلف، به جای جذب در شبکه‌های تکفیری در این توها قرار گیرند و گم‌شده خود را بیابند. برای این منظور می‌بایست جریان‌های روشنفکری اهل سنت تقریبی و مروج جهاد اکبر و خشونت‌پرهیز را متشکل و تقویت نمود.

